

Kadına şiddetin üç dayanağı: Yoksulluk, eşitsizlik, cezasızlık

evrensel.net/haber/526720/kadina-siddetin-uc-dayanagi-yoksulluk-esitsizlik-cezasizlik

28 Ağustos 2024 23:44

Bu yılın ilk yarısında 205 kadın cinayeti işlendi. Şiddet ve cinayetin temelinde iktidarın kadını ailenin sınırlarıyla ele alan politikaları, yargının faillere dönük cezasızlık uygulamaları var.

Berfin Bağdat KOCA
İstanbul

Bu yılın ilk yarısında 205 kadın cinayeti işlendi. Bu 6 ayda 117 kadının ölümü ise şüpheliydi. 2023'ün ilk 6 ayında 148 kadın cinayeti işlenmiş, 138 kadın şüpheli şekilde ölü bulunmuştu. Kadın cinayetleri ve kadına yönelik şiddet yalnızca geçtiğimiz bir yıl içerisinde artmadı; tüm itirazlara rağmen Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın bir gece yarısı İstanbul Sözleşmesi'ni feshettiği dönemden bu yana kadına yönelik şiddet, fiziksel, psikolojik, ekonomik... bütün biçimleriyle artıyor. Şiddetin beslendiği politik zeminin bir yanını iktidarın ucuz iş gücü sömürsüne dayalı emek rejimi, diğer yanını ise kadınların yaşam alanını aile ile sınırlayan nüfus politikaları oluşturuyor. İstanbul Sözleşmesi ise bir yandan şiddetle yüz yüze kalan kadınlar için yasal güvence sağlarken diğer yandan şiddeti önleyecek mekanizmaların da işler tutulmasını amaçlıyordu.

İktidar politikalarının kadınların hayatlarındaki etkilerini Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) Yönetim Kurulu Başkanı Gülay Toksöz, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Sözcüsü Av. Birsen Baş Topaloğlu ve Esenyalı Kadın Dayanışma Derneği Başkanı Adile Doğan ile konuştuk.

'HER CİNAYETİN ARDINDA BİR ŞİDDET GEÇMİŞİ VAR'

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Sözcüsü Av. Birsen Baş Topaloğlu, şiddetin artış nedenlerini sıralarken İstanbul Sözleşmesi'nin ardından iktidarın ikinci adım olarak tartışmaya açtığı ve İstanbul Sözleşmesi'nin yasal dayanağı olarak hazırlanan 6284 sayılı Kanun'a ve bu kanunda sıralanan düzenlemelere dikkat çekiyor. Cinayetlerdeki artışı 6284'ün fiilen uygulanmaması ile açıklayan Topaloğlu, devletin cinayetleri durdurmaya yönelik ciddi bir politikası olmadığına dikkat çekiyor: "Kadın cinayetleri birdenbire işlenmiyor. Neredeyse her cinayetin öncesinde bir şiddet geçmişi var. İlk şiddet vakasında ciddi tedbirler alınsa bu cinayetlerin pek çoğunun önüne geçilebilir. Kadınlar devlet tarafından korunmuyor. Yani 6284 sayılı Yasa'nın etkin şekilde uygulanmaması cinayetlerin ve cinayetlerdeki artışın asıl sebebidir."

ŞİDDET GÖREN KADIN POLİSLERCE FAİLE TESLİM EDİLİYOR

Şiddet gören kadınların korunmasızlık ve yoksulluk arasında sıkıştığı cendereyi Esenyali Kadın Dayanışma Derneği Başkanı Adile Doğan da dernek faaliyetleri üzerinden anlatıyor. 2023'te derneğe başvuran 4 bin 700 kadının 300'e yakınının ağır şiddet gördüğünü söyleyen Doğan, "Bu sene daha yılın bitmesine 4 ay varken başvurular neredeyse aynı sayıya ulaştı" diyor. Derinleşen yoksullukla kadına yönelik şiddetteki artış arasındaki ilişkiye dikkat çeken Doğan, kadınların sığındığı kolluk ve yargı mekanizmalarının da şiddetin önünü açtığını anlatıyor:

"Bir kadın eşiyle Gebze'deki aynı fabrikada çalışıyor. Eşi işten atılıyor, kadın çalışmaya devam ediyor. Bir süre sonra ekonomik sorunlar ev içi şiddete dönüşüyor. Bir gece erkek kadını darbedip sokağa atıyor. Kadın karakola giderek şikayetçi olmak istiyor. Polis memuru 'Sen daha üç yıllık evlisin, bak bebeğin de var. Biraz sabırlı ol, belki o da çok pişmandır' diyerek kadını ikna etmeye çalışıyor. Kadın hayatında ilk kez böyle bir şey yaşadığı için afallıyor. Memur kadından eşinin cep telefonu numarasını istiyor. Eşiyle telefonda görüşüyor; pişman olduğunu söyleyip ikna ediyor. Polis aracı ile kadını evine bırakıyorlar. Kadın iki gün sonra yine darbediliyor, bu sefer karakola gidemiyor, bir arkadaşının evine sığınıyor."

Örnekten yola çıkarak pek çok kadına şiddet vakasının resmi işlem yapılmadığı için kayıt altına alınmadığını söyleyen Doğan, pek çok kadının karakollarda yaşanan benzer deneyimler nedeniyle kendi imkanlarıyla kendi güvenliğini sağlamaya çalıştığını vurguluyor. Şiddetten kaçan kadınların failler tarafından adım adım takip edildiğini de söyleyen Doğan, hatta bir polis memurunun tanıdık aracılığıyla şiddet gören kadının adresini fail kocasına verdiğine dahi rastladıklarını anlatıyor.

KORUMA KARARLARI AZALDI, SÜRELERİ KISALDI

İstanbul Sözleşmesi'nin feshinin hemen ardından 6284 sayılı Kanun'a dayanan kararların uygulanmasında sorunların arttığını söyleyen Topaloğlu, kadınların koruma kararı başvurularında karşılaştığı sorunları şöyle sıralıyor:

"Koruma kararları daha az çıkıyor, süreleri daha kısa oluyor, yenileme talepleri çoğunlukla karar süresinde şiddet uygulanmadığı iddiasıyla reddediliyor. Oysa tedbir süresi bitince şiddet riski bitmiyor. Fail şiddet uygulamak için sürenin bitmesini bekliyor. Yeni karar çıkmayınca da kadın korumasız ve şiddete açık hale geliyor."

'BOŞANMA DAVASI YOK DİYE TEDBİR VERİLMEDİ'

Kadınların tedbir başvurularında yaşadıkları sorunlara da değinen Doğan, yine bir işçi kadının yaşadıklarını "Kadın gecenin bir vakti eşinden şiddet gördü. Polis karakola götürdü. Hastaneden darp raporu alındı. Kadın darp raporuyla şikayetçi olmasına rağmen uzaklaştırma talebi başvurusu kabul edilmedi. Kadına 'Senin açılmış bir boşanma davan yok' denildi. Bu yasaya aykırı normalde" diyerek anlatıyor. Tedbir kararlarının 1-3 ay gibi kısa süreli çıkarılmasını da eleştiren Doğan, "Şiddet gören, bakkala bile çıksa peşinde tehlike olan bir kadın ayda bir kere gidip koruma tedbir kararı mı yenileyecek?" diye soruyor.

‘TEDBİR TALEBİ SAYISI AÇIKLANMIYOR’

Topaloğlu, İstanbul’da tedbir talep eden kadınların toplam sayısını sorduğumuzda ise “Genel toplamı bilmiyoruz. Bu veriler İçişleri Bakanlığında ve Aile Bakanlığında istatistiksel veri olarak toplanıyor. Ama bizlerle ve kamuoyuyla paylaşılmıyor” yanıtını veriyor.

Topaloğlu, iktidarın aile politikasının kadına yönelik şiddetle ilişkisini ise şöyle açıklıyor: “İktidar toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmeye yönelik çalışma yapması gerekirken, kadınların kazanılmış medeni haklarını tartışmaya açtı. Anayasa Mahkemesinin iptal kararının üstünden 1 yıldan fazla süre geçti ancak devam eden hukuksuz uygulama nedeniyle kadın hâlâ kendi soyadını kullanamıyor. İktidar kadını erkekle eşit bir birey olarak görmüyor. Aile odaklı bir politika izliyor. Bu durumda erkek de kadını kendiyle eşit haklara sahip görmüyor. Şiddetin temelinde bu var.”

Geçtiğimiz haftalarda bir gün içerisinde 8 kadının katledildiğini hatırlatan Topaloğlu, “Kadınlar sokak ortasında gündüz vakti başından vurularak infaz ediliyor. Şiddet uygulayanlar bu cesareti nereden alıyor? İktidarın kadın aleyhine yürüttüğü politikalardan ve cezasızlık algısından cesaret alıyorlar” diyor.

‘ADLİ YARDIM ÖDENEKLERİ YETERSİZ’

Son yıllarda adli yardımdan yararlanan kadın sayılarındaki azalmaya da değinen Topaloğlu, “Adalete erişim anayasal güvence altında olan bir haktır. Adli yardım yoksul vatandaşların adalete erişiminin teminatıdır. Kadın yoksulluğunun büyük olduğu ülkemizde bu haktan en çok kadınlar yararlanıyor. 2023’te İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosuna 7 bin 84 kadın başvurmuş. Bu başvuruların 1353’ü 6284 sayılı Kanun üzerinden tedbir kararı istemiş ve avukat ataması yapılmış. Ödenek sorunu nedeniyle birçok baro 6284 tedbir başvuruları harici adli yardım desteği veremiyor. Adli yardım ödenekleri devlet tarafından karşılanıyor ve oldukça yetersiz. Devletin bir an önce adli yardım ödeneklerini arttırması gerekiyor” diyerek devlete çağrı yapıyor.

‘BİR AY BİLE ÇALIŞAN YARDIM ALAMIYOR’

Şiddet nedeniyle boşanmak isteyen kadınların önündeki en önemli duvarlardan birinin ekonomik sorunlar olduğunu ifade eden Doğan mevcut durumu şöyle özetliyor: “Yoksul kadınların adli yardım hakları ellerinden alındı diyebiliriz. Eskiden 6 ay sigorta şartı aranırdı. Şimdi 1 ay sigortası olana bile adli yardım verilmiyor. Dava süreciyle kendileri ilgilenmek zorunda kalan kadınlar izin almak zorunda kalıyor ve işten atılma tehlikesi doğuyor. Çalışmayan kadınların işi daha zor, eve hapsolmuş durumdalar. Gidecek yerleri yok.”

Boşanma sonrası kadınların karşılaştığı en temel sorunun barınma olduğunu aktaran Doğan, “Şiddetten kurtulduktan sonra ekonomik sorunlar başlıyor. Boşanan kadınların aileleri ekonomik sorunların da büyümesiyle artık ‘Gelme, gelirsen de çocuksuz gel’

diyorlar. Boşanan erkekler genelde nafaka vermemek için bir sürü tehdit ve şantajla kadını anlaşılmalı boşanmaya zorluyor. Küçük çocukları olan kadınlar zor durumda kalıyorlar” diyor.

‘ÇOCUĞUNU OKULDAN ALMAK ZORUNDA KALAN KADINLAR VAR’

Kadınlar boşanma sürecinin ardından da yoksulluğa karşı büyük bir mücadeleye girişiyor. Bu mücadelede genelde yalnız kalıyorlar. Küçük yaşta bakıma muhtaç çocuğu olan kadınlar genelde merdiven temizliği, gündelikçilik gibi düşük ücretli en vasıfsız işlerle hayatta kalmaya çalışıyor. Devlete yapılan sosyal yardım başvuruları da nafiye. Sosyal desteklerle ancak ekmek alınabiliyor, makarna pişiriliyor.

Adile Doğan, boşandıktan sonra çocuğunu okuldan almak durumunda kalan çok fazla kadın olduğunu söylüyor. Okuldan alınan çocuklar ya evdeki küçük çocuğa bakıyor ya da çalışmaya başlıyor. Bunun çok yaygın bir durum olduğunu söyleyen Doğan yakın zamanda derneğe boşanmak isteyen 51 kadının başvurduğunu anlatıyor: “Hepsinin bir şiddet hikayesi var. Başvuru yapan kadınların 15’i davalarını yıllar önce açmışlar. Uzun yıllar da tek başlarına uğraşmışlar. Ama çözüm bulamadıkları için buraya gelmişler. Pek çoğu boşanmak istemekle birlikte korkuyor; karakola tedbir başvurusu yapanlar da var. Kadınlar bize ‘Boşanmaya kalkıştığimde yanımda duracak mısınız?’ diye soruyor.”

Başvuru yapan bazı kadınları sığınmaevlerine yönlendirdiklerini söyleyen Doğan, “Çoğu sığınmaevinde kalmış, o yüzden tüyleri diken diken oluyor hepsinin. Burayı bir kez tanımış kadınlar asla oraya dönmek istemiyor. Sığınmaevlerinin 6284 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyet gösterdiğini söyleyen Doğan, sığınmaevlerinin hâlâ en etkin koruma yöntemi olduğunu ifade etse de sayılarının çok yetersiz olduğunu ve kadınların burada çok zor koşullarda kaldığını ifade ederek “Pek çok sığınmaevi teşhir edildi. Birçok kadın ikinci kez oraya gitmeyi tercih etmiyor” diyor.

İKTİDARIN İSTİHDAM POLİTİKASI KADINI EVE HAPSEDİYOR

İktidarın kadın emeği politikalarının aile yaşantısı içindeki yansımalarını değerlendiren CEİD Yönetim Kurulu Başkanı Gülay Toksöz önce kadın işsizliğindeki artış eğilimine dikkat çekiyor: “Son açıklanan TÜİK verilerine göre kadın işsiz sayısı 1.4 milyon. Bunlar iş arayanlar. İş aramayanlar, iş bulamadığı için umudunu yitirmiş olanlar da eklenince 3.9 milyon...”

İşsiz kadın sayısındaki artışın nedenlerine değinen Toksöz, bunu iktidarın “Kadını aile içinde ele alan, onu bağımsız, eşit yurttaş kimliğiyle tanımayan politikaları” ile açıklıyor. AKP’nin iktidara geldiği 2002’den bu yana “kadın istihdamını artırma”nın resmi hedef olduğunu söyleyen Toksöz, bu hedef doğrultusunda esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırıldığına ve kadınların da esnek çalışmaya teşvik edildiğine dikkat çekiyor.

Bu politikaların kadın istihdamına etkisinin çok sınırlı kaldığını vurgulayan Toksöz, buna karşın bu tarz çalışma biçimleri ile kadınların kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalışmaya mahkum edildiğini ifade ediyor.

BİR YANDA BAKIM YÜKÜ, BİR YANDA ‘BÜTÇEYE KATKI’ BEKLENTİSİ

Bu politikaların ardında kadınların evde çocuk, yaşlı bakımı ve ev işlerini bir arada yürüteceği ancak gelir getirici faaliyetlere de katılabileceği cinsiyet temelli iş bölümünün sürdürülmesine dair zihniyetin olduğuna değinen Toksöz, “İktidar politikaları çocuk, yaşlı hasta bakım işlerini tümüyle kadınların omuzlarına yıkarak, arta kalan vakitlerinde ‘aile bütçesine katkı’ adı altında gelir getirici işler yapmasını esas alıyor. Kadının ekonomik olarak bağımsızlık kazanması zorlaşıyor” diyor.

Kadınların tam zamanlı, sosyal güvenlik kapsamında, sendikalı, örgütlü çalışmak istediğini vurgulayan Toksöz, kadınların üzerindeki bakım yükünü azaltacak kamusal bakım hizmetlerinin, eğitim ve sağlık alanlarına ayrılan bütçenin artırılması gerektiğini ve bu yolla kadınlar için yeni iş imkanları yaratılması gerektiğini ifade ediyor.